

Hannu Juntunen
TT, FM

**KOMMENTTIPUHEENVUORO TT, OTT ARTO
SEPPÄSEN ALUSTUKSEN
JOHDOSTA**

Edilex 2012

Lyhyempi kirjoitus
Julkaistu 12.10.2012
www.edilex.fi/artikkelit/8953

Sisällys

1	Kommenttipuheenvuoro TT, OTT Arto Seppäsen alustuksen johdosta	3
1.1	Oppi ei ole monoliitti	3
1.2	Opin muuttumattomuus	3
1.3	Opillisesti indifferentit asiat	4
1.4	Kirkon tehtävä kirkon ratkaisujen arviointiperusteena	4
1.5	Pappislupauksen vakavuus	4
1.6	Opillisten erimielisyyksien käsitteleminen kirkon päätöksenteossa	5
1.7	Oppia koskevien erimielisyyksien käsitteleminen yksittäistapauksissa.....	6

1 Kommenttipuheenvuoro TT, OTT Arto Seppäsen alustuksen johdosta

Voin ”allekirjoittaa” Arto Seppäsen selkeän alustuksen suurimmaksi osaksi. On selvää, että kirkon opetuksen ja kirkko-oikeuden tulee olla kirkon oppiperustan eli Raamatun ja tunnustuksen mukaista, ja että pappislupauksessa sitoudutaan kirkon tunnustukseen. Kysymykset ja ongelmat tulevat vastaan mentäessä ”rivien väleihin”. Kiinnitän huomiota muutamiin kysymyksiin, jotka olisi aiheellista ottaa erityisesti huomioon mahdollisissa jatkopohdinnissa. Lähestyn näitä kysymyksiä en ainoastaan tutkijana, vaan myös käytännön työkokemukseni perusteella. Olen nimittäin 30 vuoden ajan ammatikseni valmistellut kirkon johdon päätöksiä ja kannanottoja, jotka koskevat mm. kirkon oppia ja sen soveltamista ja tulkintaa.

1.1 Oppi ei ole monoliitti

Kirkon opista voidaan puhua ikään kuin yhtenä kokonaisuutena. Oppi ei kuitenkaan ole monoliitti, vaan monikerroksinen ja moniulotteinen sekä asiasisällöltään että ajallisesti. KL 1:1 §:n ja KJ 1:1 §:n perusjaottelu (Raamattu, vanhan kirkon uskontunnustukset ja luterilaiset tunnustuskirjat) sisältää tärkeän historiallisen jatkumon ja myös asiallisen kategorisoinnin. Luterilaisuudessa kirkon uskon ja opin korkein ohje on Raamattu (*norma normans*), ja kirkon tunnustus on opillisesti sitova *sikäli* kuin se on Raamatun mukaista (*norma normata*).

Opissa on keskeinen ja kehällisempi aines. Seppänen toteaa tämän itsekin (AS s. 15–16) viitatessaan Matti Revon ennustukseen. Repo olettaa, että ehkä jo lähitulevaisuudessa joudutaan ankaran paineen alle koskien keskeisiä opinkohtia (Jumala, ihminen, synti, Kristus ja pelastus). Näihin nähden virkakysymys ja keskustelu suhtautumisesta samaa sukupuolta olevien parisuhteisiin ovat Revon mukaan vielä pientä.

1.2 Opin muuttumattomuus

Seppäsen kanssa (AS s. 3) voidaan olla yhtä mieltä siitä, että kirkolliskokous ei voi muuttaa kirkon tunnustusta. Jos tällainen muuttaminen tapahtuisi, kyseessä ei enää olisi Suomen *evankelis-luterilainen* kirkko. Mutta jotenkin kirkon oppi on syntynyt, se ei ole ilmestynyt tyhjästä. Jonkun on joskus pitänyt siitä päättää. Millä päätöksenteon tasolla opista voidaan päättää? Mistä ajankohdasta alkaen muuttamattomuus pätee? Kenen kannalta muuttumattomuus arvioidaan? Nämä ovat kristikunnan pysyviä ongelmia.

Lännen ja idän kirkkojen yhteinen perintö (AS s. 6) on tosiasia, muttei ongelmaton. Otetaan suuren luokan esimerkki. Nikean ja Konstantinopolin konsiileissa (v. 325 ja 381) päätettiin kolminaisuusopista, Khalkedonin konsiilissa (v. 451) Kristuksen kaksiluonto-opista. Näin syntyivät vanhan kirkon uskontunnustukset, jotka mainitaan KL 1:1 §:ssä ja KJ 1:1 §:ssä.

Lännen katolinen kirkko lisäsi kuitenkin varhaiskeskiajalla Nikean-Konstantinopolin tunnustukseen sanan *filioque*: Pyhä Henki lähtee Isästä ja Pojasta. Kiista filioque-lisäyksestä eli kolminaisuusopin ilmaisemisesta vaikutti osaltaan kristikunnan jakaantumiseen. Idän kirkko eli ortodoksisuus ei ole hyväksynyt filioque-lisäystä, mutta katolinen kirkko ja oma luterilaisuutemme ovat sisällyttäneet sen oppiinsa.

Luterilaisen tunnustuksen kannalta olennainen historiallinen jatkumo juontuu tietysti reformaation prosessista, vaikka Luther korosti liittymistään yhteiseen katoliseen uskonperintöön. Mikä on luterilaisen tunnustuksen suhde katoliseen, ortodoksiseseen ja reformoituun tunnustukseen? Näin joudutaan ekumenian teologiseen problematiikkaan.

1.3 Opillisesti indifferentit asiat

Kirkon päätöksenteossa joudutaan ratkomaan monia asioita, jotka ilmeisesti eivät ole suoraan opillisesti perusteltavissa. Tällaisia asioita voitaisiin luetella useita, mutta mainitsen esimerkkinä oman kirkollisverojärjestelmämme. On myös asioita, jotka ovat opillis-teologisesti merkittäviä, mutta joihin ei saada yksiselitteistä johtoa Raamatusta eikä tunnustuskirjoista. Malliesimerkki on kysymys, onko vanhakirkollinen kolmisäikeinen virka (piispa-pappi-diakoni) luterilaisen tunnustuksen kannalta vain tarkoituksenmukaisuusharkinnan asia? Mihin vedetään opillisesti sidottujen ja tarkoituksenmukaisuusharkintaan perustuvien ratkaisujen välinen raja? Myös viimeksi mainitut ratkaisut saattavat olla mitä merkityksellisimpiä kirkon elämässä.

1.4 Kirkon tehtävä kirkon ratkaisujen arviointiperusteena

Tunnustuksenmukaisuuden rinnalle kirkon ratkaisujen ja toiminnan arviointiperusteena on välttämätöntä nostaa se, miksi kirkko on olemassa eli *kirkon hengellinen tehtävä*, jonka hoitamiseen pappislupauksessa myös sitoudutaan ("Tahdon myös oikein julistaa Jumalan sanaa ja jakaa pyhiä sakramenteja Kristuksen asetuksen mukaan"). Kirkon päätöksiä tarvitaan kirkon tehtävän hoitamiseksi, ja kirkko-oikeudellisten ratkaisujen oikeellisuutta on arvioitava myös tästäkin näkökulmasta. Myös kirkon hengellinen tehtävä on kirkko-oikeuden "perusnormi".

1.5 Pappislupauksen vakavuus

Kirkon tunnustukseen sitoutuminen pappislupauksessa on erittäin vakava asia, ja se on nimenomaan vapaaehtoinen sitoutuminen. Ketään ei vihitä papiksi vastoin tahtoaan, mutta toisaalta kenelläkään ei ole *oikeutta* pappisvihkimykseen pelkästään oman kutsumuksensa (*vocatio interna*) nojalla, vaan pappeus annetaan niille, "jotka havaitaan siihen kelvollisiksi" (*vocatio externa*).

Omakohtainen näkökulmani liittyy vanhoillislestadiolaisuuden 1960-luvun alussa tapahtuneen suuren hajaannuksen seurauksiin. Hajaannuksessa oli keskeistä varsinkin kiista kasteopista. "Pappislinjalaiset" eivät ole pappislupauksensa takia voineet sitoutua Suomen

Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen edustamaan lestadiolaisuuteen, jonka oppi poikkeaa eräissä tärkeissä kohdissa luterilaisesta tunnustuksesta.¹

Millaisella omallatunnolla useat papit ovat voineet sekä sitoutua SRK-lestadiolaisuuteen että antaa luterilaisen kirkon pappislupauksen? Tiedostavatko he istuvansa kahdella tuolilla? Vai pitävätkö he mainittuja opillisia poikkeamia vähämerkityksisinä? Tätä en tiedä, enkä myöskään sitä, miksi piispat eivät ole puuttuneet liikkeen ei-luterilaisiin korostuksiin.

1.6 Opillisten erimielisyyksien käsitteleminen kirkon päätöksenteossa

Olemme Seppäsen kanssa ilmeisesti yhtä mieltä siitä, että kirkolliskokous voi erehtyä, kuten Lutherkin totesi. Mutta vain kirkko itse voi ottaa kantaa oppinsa tulkintaan ja soveltamiseen. Näin tulee olla, olipa kirkon oikeudellinen asema yhteiskunnassa millainen tahansa. Nykyinen Suomen perustuslaki sekä uskonnonvapaus perusoikeutena merkitsevät, että myös valtion lainsäädäntö tunnustaa kirkon opillisen autonomian. Näkökulmaa vaihtaen voidaan ajatella myös niin, että valtio suorastaan velvoittaa kirkon noudattamaan omaa tunnustustaan.

Kuitenkin kirkon keskuudessa syntyy tämän tästä erimielisyyttä, mikä Raamatun tulkinta on oikea. Miten tällainen erimielisyys ratkaistaan? Koska kirkon toiminnan täytyy jatkua, on ilmeisesti pakko luoda jokin järjestelmä erimielisyyksien ratkaisemiseksi. Näin joudutaan pohtimaan positiivisen kirkko-oikeuden muotoilemista, esimerkiksi määränemistösäännöksiä.

Pappislupauksessa luvataan kirkon lain ja *järjestyksen* noudattamista. Kirkkojärjestysniminen säädös on tietysti opillisesti alistainen kirkon tunnustukselle. Kirkon järjestystä ja tunnustusta ei tässä mielessä voidakaan samaistaa (AS s. 14). Kuitenkin pappislupauksessa tapahtuva sitoutuminen myös kirkon järjestyksen noudattamiseen on merkityksellinen sitoumus. Kirkon järjestys on kirkon tehtävän hoitamisen järjestys. Mutta miten ratkaistaan kiistatilanteissa, onko kirkon järjestys tai sen tulkinta tunnustuksen mukainen?

Kirkon päätösten oikeellisuutta koskevat vakavat kiistat pohjautuvat yleensä erimielisyyksiin Raamatun ja tunnustuksen tulkinnasta. Tässä yhteydessä on tyydyttävä ainoastaan mainitsemaan myös toinen mutkikas kysymysvyyhti: voiko ja miten pitkälle kirkon oma oikeus poiketa yhteiskunnan yleisestä oikeusjärjestyksestä? Tähän liittyy papin periaatteellinen oikeus pappislupaukseensa vedoten asettua poikkiteloin yhteiskunnan lainsäädännön kanssa.²

---

1 Kokonaisvaltainen ja viralliseksi tulkittava esitys SRK:n opinkäsityksistä on Erkki Reinikaisen teos *Näin on kirjoitettu* (1986), jonka esipuhe on SRK:n julkaisuneuvoston allekirjoittama. SRK kieltää Augsburgin tunnustuksen mukaisen (CA art. II) perisyntiopin, ja kieltäessään sakramenttien armonvälineluonteen sen käsitykset kasteesta ja ehtoollisesta ovat ei-luterilaisia – ellei nykyisen liikkeen taholta muuta osoiteta. SRK-lestadiolaisuuden opin keskus on Jumalan valtakunta -oppi eli seurakuntaoppi, joka on luterilaisen kirkkokäsityksen kannalta ongelmallinen, vaikka se onkin pietismin ecclesiolakäsityksen yksi variaatio. Olen analysoinut lestadiolaisuuden opinkäsityksiä mm. artikkelissani *Oliko Laestadius "lestadiolainen"* (TA 5/2001, s. 452–458).

2 Seppänen esittää (AS s. 15) pappislupaukseen liittyvän esimerkin Hitlerin Saksasta, jossa tunnustukselle uskolliset papit jopa vaaransivat henkensä vastustaessaan demokraattisesti valittua ja muodollisesti laillista

1.7 Oppia koskevien erimielisyyksien käsitteleminen yksittäistapauksissa

Myös yksittäisissä oikeustapauksissa kirkon pitää itse ratkaista Raamatun ja tunnustuksen tulkintaa koskevat kysymykset. Mikäli tästä voidaan olla yhtä mieltä, jäljelle jää vaikea ongelma: miten mitataan, onko pappi poikennut kirkon tunnustuksesta, ja kuka kirkon keskuudessa suorittaa tämän arvioinnin? Miten ratkaistaan, onko kirkko itse poikennut omasta tunnustuksestaan, josta pappi puolestaan haluaa pitää kiinni? Ovatko kirkon ”moniäänisyys” ja tunnustukseen sitoutuminen ehdottomasti vastakohtia (AS s. 15)?

Vertailun vuoksi viitataan Norjan kirkon ratkaisuun. Vuonna 1987 perustettiin Norjan kirkon oppineuvosto (*Den norske kirkes lærenemnd*). Neuvoston perustamisen taustana oli norjalainen valtiokirkkojärjestelmä. Norjassa ei ole ollut tuomiokapitulia yksinvaltiuden ajalta alkaen eli 1600-luvun jälkeen. Ennen oppineuvoston perustamista korkein kirkollinen hallintoelin eli kirkollisministeriö otti kantaa sekä oppikysymykseen että prosessissa vastaajana olevan papin virkasuhteeseen. Oppineuvoston tehtävänä on ottaa sitova kanta oppikysymykseen, kun on esimerkiksi käsiteltävänä papin mahdollinen poikkeaminen kirkon tunnustuksesta.³

Kysymykseni on, olisiko mahdollista jossakin muodossa soveltaa vastaavaa mallia myös omassa kirkossamme. Kuten Seppänen vaatii (AS s. 16–17), tuomiokapitulin pitäisi ensiasiteena tutkia mahdollinen tunnustuksesta poikkeaminen. Mikäli vastaaja on päätökseen tyytymätön, hän voisi *oppikysymyksen osalta* vedota valitusasteena *kirkolliseen ylioikeuteen*, jonka perustamista on joissakin yhteyksissä pohdittu aikaisemminkin. Kirkon keskushallinnon olemassa olevista elimistä voisi tulla kysymykseen *piispainkokous*, jonka yksi keskeinen tehtävä on ollut kirkon opin ja tunnustuksen tulkinta ja soveltaminen. Tällöin jouduttaisiin kuitenkin harkitsemaan, onko piispainkokous nykyisessä muodossaan soveltuva yksittäisen oikeustapauksen käsittelemiseen.

Kaikki edellä sanottu voidaan tiivistää yksioikoisesti perusongelmaksi: kun on vastakkain kaksi erilaista Raamatun ja tunnustuksen tulkintaa, miten ratkaistaan, kumpi on oikeassa tai

---

valtiovaltaa, ja vasta historian tuomioistuimessa heidän toimintansa on todettu oikeaksi. – Natsivaltaa voidaan nimittää ”demokraattiseksi” vain demokratian käsitettä äärimmilleen venyttäen. Natsit saivat hurjan äänivyöryn maaliskuussa 1933. Melkein saman tien Hitler säädätytti valtalain (*Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich*), joka käytännössä antoi vallan hallitukselle so. natsseille. (Lähemmin esim. William L. Shirer: *Kolmannen valtakunnan nousu ja tuho I*, suom. Tapio Hiisivaara, 2. p. 1994, s. 222–240.) Tämän jälkeen vaaleja ei Saksassa järjestettykään pitkään aikaan. Natsivalta on räikeä esimerkki siitä, että julmakin tyrannia voidaan verhota demokratian tai muodollisen laillisuuden kaapuun.

3 Oppineuvostoon kuuluvat piispat, kunkin kolmen teologisen tiedekunnan nimeämä teologinen asiantija, kaksi kirkolliskokouksen valitsemaa teologista asiantuntijaa sekä neljä kirkolliskokouksen valitsemaa maallikkoa. Muut kuin piispajäsenet nimetään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Neuvoston tehtävänä on pyynnöstä antaa lausuntoja evankelis-luterilaista oppia koskevissa asioissa. Papin, katekeetan ja seurakuntadiakonin sekä mahdollisesti muunkin työntekijän virkasuhdetta koskevissa asioissa neuvostoa täydennetään vastaajan nimeämällä puhevaltaisella jäsenellä. Aloitteioikeus tiettyä viranhaltijaa koskevissa asioissa on kuninkaalla (käytännössä kirkollisministeriöllä) ja piispalla. Kirkolliskokous voi muutoin pyytää neuvoston lausunnon opillisesta kysymyksestä. *Lov om Den norske kirke*, § 27 (löydettävissä mm.: www.lovdato.no/all). Oppineuvoston perustamisen taustavalmistelusta ks. selvitykseni *Valtion vai kirkon tunnustus. Oppia koskevat päätökset Norjan valtiosääntö- ja kirkko-oikeuden mukaan* (Kirkon tutkimuskeskus. Sarja B Nro 66. 1991) s. 102–108.

”oikeammassa”? Täten törmätään väistämättä *tulkinnan* problematiikkaan, jonka analysoiminen on ilmeisen välttämätöntä.